

ΓΕΩΠΟΝΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

AGRICULTURAL UNIVERSITY OF ATHENS

Κοινωνιολογία της Αγροτικής Ανάπτυξης

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ
«Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη και Διαχείριση του Αγροτικού Χώρου»

Ενότητα 2: Αγροτική Κοινότητα και Αγροτικός Μετασχηματισμός (1/2) 2ΔΩ

Διδάσκων: Χαράλαμπος Κασίμης

Τμήμα: Αγροτικής Οικονομίας και Ανάπτυξης

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Μαθησιακοί στόχοι

- Το μάθημα στοχεύει σε μια ολιστική και κριτική προσέγγιση της έννοιας της αγροτικής ανάπτυξης μέσα από τη διδασκαλία βασικών εννοιών και μεθόδων για την κατανόηση μιας κοινωνικά ετερογενούς αγροτικής κοινωνίας. Πλαίσιο αναφοράς αποτελεί η Ελλάδα και οι χώρες της Ε.Ε.

Λέξεις κλειδιά

- Αγροτική κοινωνία, ύπαιθρος, ανάπτυξη, δημογραφία, αγροτική εκμετάλλευση, οικογενειακή γεωργία, φύλο, νέα αγροτικότητα, πολυλειτουργικότητα

Αγροτική κοινότητα και αγροτικός μετασχηματισμός

Τι είναι Κοινότητα

Το σύνολο των κατοίκων μιας περιοχής εφόσον αποτελούν μια κοινωνική ομάδα, συνδέονται δηλαδή με δεσμούς και σχέσεις με κοινά ενδιαφέροντα, πρότυπα θεσμών και αξιών και έχουν κοινή συνείδηση της ιδιαιτερότητάς τους από άλλες ομάδες.

Οι κοινότητες ιεραρχούνται βάση της έκτασης αυτών των χαρακτηριστικών που τις καθιστούν κοινωνική ομάδα. Τα χαρακτηριστικά τους είναι αποτέλεσμα της αλληλεπίδρασης των ατόμων που τις αποτελούν, που έχουν αμοιβαίες σχέσεις μεταξύ τους και μεταλλασσόμενες σχέσεις-δεσμούς με το περιβάλλον.

Ο ιδεότυπος του Weber 1/2

Ο «ιδεατός τύπος» ή «ιδεότυπος» συνιστά μια μεθοδολογία που ανέπτυξε ο Max Weber για να αναλύσει ιστορικά και κοινωνικά φαινόμενα που έχουν ιδιαιτερότητες.

Ο ιδεότυπος είναι μια πνευματική κατασκευή και όχι απλά ένας μέσος όρος ή ένα στατιστικό κατασκεύασμα. Πρόκειται, πολλές φορές, για μια ακραία περίπτωση που στόχο έχει να βοηθήσει στην ανάλυση των χαρακτηριστικών του προς εξέταση κοινωνικού φαινομένου.

Ο ιδεότυπος του Weber 2/2

Είναι ένα 'μέτρο' των κοινωνικών φαινομένων, αλλά δεν είναι αποτέλεσμα της κοινωνικής πραγματικότητας. Ο ιδεότυπος δεν είναι «ιδεώδης» ή «ιδανικός» τύπος, ούτε τον συναντούμε στην ιδανική του μορφή στην πραγματικότητα. Ουσιαστικά ο ιδεότυπος περιέχει στοιχεία της καθολικότητας αλλά στόχο έχει να βοηθήσει τους κοινωνικούς επιστήμονες να επικεντρώσουν στις ιδιαιτερότητες και τις διαφορές μεταξύ των κοινωνικών φαινομένων που εξετάζουν.

Συνοπτικά: ο ιδεότυπος προσφέρει, με οργανωμένο και κατανοητό τρόπο, μια συνολική εικόνα αυτού του κοινωνικού φαινομένου που στοχεύει να εξετάσει και την χρησιμοποιεί για να εξηγήσει το βαθμό και το είδος των διαφοροποιήσεων από αυτό το κοινωνικό φαινόμενο. Είναι δηλαδή την ίδια στιγμή θεωρητική κατασκευή και μέθοδος η οποία παράλληλα παράγει νέα και συστηματική γνώση σχετικά με τα προς εξέταση κοινωνικά φαινόμενα.

Η αγροτική κοινότητα

Ορισμός του ιδεότυπου της αγροτικής κοινότητας:

Είναι ο οικισμός που κατοικείται (ή κατοικείται κυρίως) από οικογένειες που ασχολούνται με την αγροτική δραστηριότητα στην αγροτική εκμετάλλευση.

Βασικά χαρακτηριστικά του ιδεότυπου της αγροτικής κοινότητας 1/7

α. Η πλειοψηφία των κατοίκων της αγροτικής κοινότητας είναι μέλη νοικοκυριών με αγροτική εκμετάλλευση

Αφού η εκμετάλλευση αποτελεί τη βάση της αγροτικής κοινότητας τα περισσότερα χαρακτηριστικά απορρέουν από τον ορισμό της αγροτικής δραστηριότητας σαν ένα σύστημα παραγωγής που βασίζεται στην άμεση σχέση αγροτικής εκμετάλλευσης και οικογένειας.

Βασικά χαρακτηριστικά του ιδεότυπου της αγροτικής κοινότητας 2/7

β. Άμεση επαφή του ανθρώπου με τη φύση

Ο βαθμός αλλοτρίωσης των αγροτών σε σχέση με τους κατοίκους της πόλης είναι κατά πολύ χαμηλότερος.

Βασικά χαρακτηριστικά του ιδεότυπου της αγροτικής κοινότητας 3/7

γ. Χαμηλό επίπεδο καταμερισμού εργασίας

Η φύση της αγροτικής εκμετάλλευσης και το γεγονός ότι πρόκειται για μια διευρυμένη οικιακή οικονομία σημαίνει ότι οι σχέσεις που προκύπτουν από τον καταμερισμό εργασίας είναι ισχνότερες απ' ό,τι στην πόλη. Όμως η ανάπτυξη της γεωργίας ανεβάζει το επίπεδο καταμερισμού εργασίας.

Βασικά χαρακτηριστικά του ιδεότυπου της αγροτικής κοινότητας 4/7

δ. Η αγροτική κοινότητα αποτελεί μίαν ‘αρχική’ ομάδα

Οι σχέσεις των μελών της κοινότητας βασίζονται στις προσωπικές, επώνυμες επαφές, σταθερού, και όχι σποραδικού, χαρακτήρα λόγω του μικρού μεγέθους και της συγκεκριμένης χωροτακτικής σταθερότητας της αγροτικής κοινότητας.

Κυριαρχούν οι προσωπικοί δεσμοί και η εξουσία είναι προσωπικού κι όχι απρόσωπου, λειτουργικού χαρακτήρα.

Ο κοινωνικός ρόλος του ατόμου είναι επώνυμος ενώ κυρίαρχη είναι η επίδραση της γνώμης-αντίληψης της κοινωνικής ομάδας στη συμπεριφορά της οικογένειας και του ατόμου.

Βασικά χαρακτηριστικά του ιδεότυπου της αγροτικής κοινότητας 5/7

ε. Μονόδρομη έξοδος από την αγροτική κοινότητα προς την πόλη

Οι κάτοικοι της κοινότητας έχουν όχι μόνο κοινή κοινωνική αλλά και χωροθετική προέλευση.

Η ομοιογένεια αυτή ενισχύεται από τους συγγενικούς δεσμούς.

Βασικά χαρακτηριστικά του ιδεότυπου της αγροτικής κοινότητας 6/7

Crabski: η οικογένεια ήταν η αρχή της κοινότητας.

Γενικά η κοινότητα χαρακτηρίζεται από μία μεγαλύτερη ομοιογένεια φυσικών χαρακτηριστικών, κουλτούρας, κοινωνικής θέσης και από χαμηλότερο βαθμό κοινωνικής διαφοροποίησης απ' ό,τι η αστική κοινωνία-πόλη.

Το μέγεθος και η πυκνότητα του πληθυσμού καθώς και ο καταμερισμός της εργασίας μπορεί να διαφοροποιούνται από κοινότητα σε κοινότητα.

Βασικά χαρακτηριστικά του ιδεότυπου της αγροτικής κοινότητας 7/7

- Το μέγεθος και η πυκνότητα του πληθυσμού καθώς και ο καταμερισμός της εργασίας μπορεί να διαφοροποιούνται από κοινότητα σε κοινότητα αλλά αυτή η διαφοροποίηση συνδέεται με τα χαρακτηριστικά της αγροτικής δομής και τον τύπο παραγωγής και όχι το αντίστροφο όπως προκύπτει από το θεωρητικό σχήμα του «αγροτικο-αστικού συνεχούς».
- Άλλο ένα χαρακτηριστικό όπως οι στενοί κοινωνικοί δεσμοί, που βασίζονται σε προσωπικές επαφές ενισχυόμενες από την συγγένεια, την κοινή προέλευση και την κοινωνική ομοιογένεια, συνδέεται και αυτό με την φυσιογνωμία του αγροτικού παραγωγικού συστήματος.

Οι λειτουργίες της αγροτικής κοινότητας 1/6

α. Οικονομικές

- Παραδοσιακή μορφή οικονομικής λειτουργίας αποτελεί η διαφόρων μορφών αλληλοβοήθεια.
- Η τακτική αλληλοβοήθεια, η ομαδική εργασία, η συνιδιοκτησία των μέσων παραγωγής μπορεί να είναι σποραδικής μορφής αλλά και τακτικής με αποτέλεσμα να οδηγεί στη δημιουργία οικονομικών θεσμών νομικής μορφής.
- Η ασφάλεια αποτελεί άλλη μία οικονομική (και κοινωνική) λειτουργία (βοήθεια για φυσικές καταστροφές όπως και για τη προστασία ορφανών, ανάπηρων κλπ.).

Οι λειτουργίες της αγροτικής κοινότητας 2/6

β. Διοικητικές

Η παραδοσιακή αγροτική κοινότητα έχει κοινοτικές υποχρεώσεις μορφής εννόμου τάξης, επικοινωνιών και της οργάνωσης κοινής αντιμετώπισης καταστάσεων ανάγκης. Αυτές διεκπεραιώνονται με την κοινωνική πρωτοβουλία, την εργασία χωρίς αμοιβή και την οικονομική συμβολή των κατοίκων.

Η διεύρυνση και ένταξη της αγροτικής κοινότητας στην ευρύτερη οικονομία και κοινωνία οδηγεί στην επαγγελματική διαφοροποίηση και σε αδυναμία κάλυψης διοικητικών αναγκών με τη χρήση της κοινωνικής εργασίας.

Παρέμβαση του κράτους για την εκτέλεση των διοικητικών λειτουργιών.

Οι λειτουργίες της αγροτικής κοινότητας 3/6

γ. Πολιτιστικές

Οι πολιτιστικές ανάγκες της κοινότητας καλύπτονται εσωτερικά με γιορτές εποχιακές, σύμφωνα με τα διάφορα στάδια αγροτικής παραγωγικής δραστηριότητας κλπ.

Η πολιτιστική ζωή στηρίζεται στην ενδογενή καλλιτεχνική δημιουργικότητα ενώ στη σύγχρονη κοινότητα αυτή είναι ενσωματωμένη στην εθνική αλλά και στην παγκόσμια πολιτιστική ζωή.

Οι λειτουργίες της αγροτικής κοινότητας 4/6

δ. Κοινωνικές

Υπάρχει ένας κοινωνικός έλεγχος στη συμπεριφορά των οικογενειών και των ατόμων. Θεσμοί, ηθικοί νόμοι και κανόνες προσδιορίζουν αυτή τη συμπεριφορά.

Η κοινότητα αποτελεί την κυρίαρχη ομάδα σε σχέση με την οικογένεια και τα άτομα που την αποτελούν. Η τελευταία συμπεριφέρεται αναγνωρίζοντας το ρόλο της κοινότητας ως θεσμού.

Οι λειτουργίες της αγροτικής κοινότητας 5/6

Οι κοινωνίες χαρακτηρίζονται ως θεσμοποιημένες, υπο-θεσμοποιημένες και υπερ-θεσμοποιημένες.

- Η παραδοσιακή αγροτική κοινότητα αποτελεί παράδειγμα θεσμοποιημένης κοινωνίας ενώ αντίθετα η αστική κοινωνία υπο-θεσμοποιημένης.
- Υπερ-θεσμοποιημένες χαρακτηρίζονται οι παραδοσιακές κοινωνίες στις οποίες η οποιαδήποτε απόκλιση από το σύστημα αξιών και συμπεριφορών αυτών των κοινωνιών υπόκειται σε κοινωνική αλλά και φυσική τιμωρία.

Οι λειτουργίες της αγροτικής κοινότητας 6/6

- Η κοινότητα συμπληρώνει την εκπαιδευτική λειτουργία της οικογένειας η δε κοινωνικοποίηση του ατόμου πραγματοποιείται τόσο στην οικογένεια όσο και στην κοινότητα.
- Στη πραγματικότητα υπάρχουν αποκλίσεις προς κάθε κατεύθυνση από αυτό τον ιδεότυπο αγροτικής κοινότητας που περιγράψαμε. Αυτός ο ιδεατός τύπος βοηθάει στην κατανόηση των κατευθύνσεων του μετασχηματισμού των αγροτικών κοινοτήτων.

Οι απόψεις του Η. Mendras για την αγροτική κοινότητα και κοινωνία 1/3

- Οι αγροτικές κοινωνίες διακρίνονται ριζικά από όλες τις άλλες παραδοσιακές κοινωνίες γιατί συμπεριλαμβάνονται σε μία ευρύτερη κοινωνία που τις περιβάλλει και η οποία λειτουργεί τελικά ως κεντρική εξουσία.
- Το χωριό, η τοπική κοινότητα, αποτελεί μια ενότητα η οποία όμως περιλαμβάνεται δομικά και λειτουργικά στην 'περικλείουσα κοινωνία' και μαζί σχηματίζουν τη 'συνολική κοινωνία'. Η απαραίτητη συνάρθρωση της τοπικής κοινότητας με την 'περικλείουσα' κοινωνία ενεργείται από συγκεκριμένα άτομα που αναλαμβάνουν τη διαμεσολαβητική λειτουργία.

Οι απόψεις του Η. Mendras για την αγροτική κοινότητα και κοινωνία 2/3

Ο Mendras για τον ιδεότυπο της αγροτικής κοινωνίας παρατηρεί ότι:

1. Τα όρια μεταξύ οικογένειας και αγροτικής εκμετάλλευσης συγχέονται σ' ένα οικονομικό σύστημα που διαρθρώνεται σύμφωνα με τη λογική της αυτοδιαβίωσης και της αυτοσυντήρησης
2. Η τοπική αγροτική κοινότητα αποτελεί μια κοινωνία αλληλογνωριμίας

Οι απόψεις του Η. Mendras για την αγροτική κοινότητα και κοινωνία 3/3

3. Η παράδοση κατευθύνει όλες τις πράξεις
4. Η τοπική αγροτική κοινότητα, επειδή περιέχεται σε μία περιβάλλουσα κοινωνία, διαθέτει μια σχετική αυτονομία απέναντι σ' αυτή
5. Οι ρόλοι διαμεσολάβησης με το εξωτερικό περιβάλλον είναι πολύ σημαντικοί

Βιβλιογραφία

- Δαμιανάκος Σ. (εισ- επιμ) (1987), *Διαδικασίες Κοινωνικού Μετασχηματισμού στην Αγροτική Ελλάδα*, ΕΚΚΕ, Αθήνα, σελ.13-26
- Δαμιανάκος Σ. κα. (1997), *Εξουσία, Εργασία και Μνήμη σε τρία Χωριά της Ηπείρου: η Τοπική Δυναμική της Επιβίωσης*, Πλέθρον/ΕΚΚΕ, σελ. 14-36
- Hillery G.A. (1955), Definitions of Community: Areas of Agreement, *Rural Sociology* 20, pp.111-123.
- Κασίμης Χ. (1992), “Τίποτα δεν Έχει Αλλάξει και Τίποτα δεν Είναι όπως Παλιά”: Πολυαπασχόληση και Οικογενειακή Γεωργία στη Σύγχρονη Αγροτική Κοινότητα, στο *Η Ελληνική Κοινότητα*, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, σελ.35-48
- Κασίμης Χ. (2004), *Σημειώσεις Αγροτικής Κοινωνιολογίας*, Τμήμα Αγροτικής Οικονομίας και Ανάπτυξης, Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, σελ.14-22
- Mendras H. (1976), *Societes paysannes*, Paris, A. Colin

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδεια χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

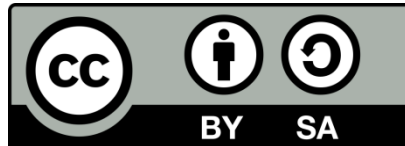
Σημείωμα Αναφοράς

- Copyright Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών 2014. Τμήμα Αγροτικής Οικονομίας και Ανάπτυξης, Χαράλαμπος Κασίμης. «Κοινωνιολογία της Αγροτικής Ανάπτυξης». Έκδοση: 1.0. Αθήνα 2014. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση: <http://oceclass.aua.gr/>

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά, Παρόμοια Διανομή 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων, π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

Η άδεια αυτή ανήκει στις άδειες που ακολουθούν τις προδιαγραφές του Ορισμού Ανοικτής Γνώσης [2], είναι ανοικτό πολιτιστικό έργο [3] και για το λόγο αυτό αποτελεί ανοικτό περιεχόμενο [4].

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>

[2] <http://opendefinition.org/okd/ellinika/>

[3] <http://freedomdefined.org/Definition/EI>

[4] <http://opendefinition.org/buttons/>

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
 - το Σημείωμα Αδειοδότησης
 - τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
 - το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)
- μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.